

RAY FYSH

**MATALAT
HAUDAT**

**RANKIMMAT TAPAUKSENI
RIKOSPAIKKATUTKIJANA**

Atena

Englanninkielinen alkuteos *Shallow Graves – True stories of my life as a Forensic Scientist on Britain's Biggest Cases*

Text copyright © Ray Fysh & Jim Nally, 2022

Originally published in the English language as SHALLOW GRAVES in the UK by John Blake Publishing, an imprint of Bonnier Books UK Limited, London. Tekijöiden moraaliset oikeudet on vahvistettu.

Suomenkielinen laitos © Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Atena
Jyväskylä
atena.fi

ISBN 978-951-1-48270-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Omistettu edesmenneille vanhemmilleni Beryl ja Reuben Fyshille.

Sisällys

Esipuhe	9
Alkusanat	15
1. luku: Operaatio ”Häivy hallinnosta”	17
2. luku: Operaatio Cathedral 1.....	22
3. luku: Operaatio Sturdy	46
4. luku: Operaatio Maple 1	67
5. luku: Operaatio Maple 2	82
6. luku: Operaatio Greenfinch 1	99
7. luku: Operaatio Swalcliffe 1	106
8. luku: Operaatio Swalcliffe 2	125
9. luku: Operaatio Swalcliffe 3	147
10. luku: Operaatio Orb 1.....	166
11. luku: Operaatio Orb 2.....	181
12. luku: Operaatio Theseus.....	198
13. luku: Operaatio Vivace.....	214
14. luku: Operaatio Cathedral 2.....	232
15. luku: Operaatio Whimbrel.....	248
16. luku: Operaatio Daphne	262
17. luku: Operaatio Minstead.....	277
18. luku: Operaatio Holbrook.....	295
Loppusanat	311
Kiitokset	318

ESIPUHE

ANDRÉ BAKER

”Toisen ihmisen kuoleman tutkiminen on jokaisen etsivän suurin kunniatehtävä.”

Aikana, jona poliisin metodologiaa ja tutkimusprosesseja haastetaan, oikeuslääketieteelliset todisteet ovat usein avainasemassa. Joitakin teknisen rikostutkinnan todisteita on hyvin hankalaa kyseenalaistaa: jos DNA-testi kertoo, että näyte kuuluu epäillylle todennäköisyydellä yksi 500 miljoonasta, se muodostaa yhdessä muiden yksityiskohtien kanssa tosiasian. Muut todisteet, kuten veriroiskeet, vaativat huolellista tulkintaa ja analysointia ennen kuin niitä voi käyttää todisteina tai ennen kuin niistä on edes apua tapauksen selvittämisessä.

Sen vuoksi kokenut teknisen rikostutkinnan asiantuntija on olennainen poliisitutkinnassa.

Tunsin Ray Fyshin jo silloin, kun hän oli toksikologi, ennen kuin hänestä tuli tiedusteluryhmien erikoisneuvonantaja teknisen rikostutkinnan todisteiden keräämisessä. Ray kuuluu rakkaiden ystäväni joukkoon. Usein me ja muut kollegat vaihdamme kuulumisia oluen äärellä, muistelemme vanhoja tapauksia, oiomme väärää tietoa ja haastamme toisiamme: ”Mitä sinä tekisit...?”

Kuluneen neljänkymmenen vuoden aikana Rayn omistautuminen teknisen rikostutkinnan palvelukseen on ollut korvaamatonta. Hän on

ollut mukana kehittämässä ja parantamassa tutkintaa ja on ammattinsa jyrkevä tukipilari. Olen urallani laskenut monta kertaa hänen asian-
tuntemuksensa varaan, ja näistä tapauksista nousee mieleeni useita.

Ensimmäinen sattui vuosituhannen vaihteessa. Siihen aikaan Lontoossa tehtiin noin kaksisataa murhaa vuodessa, mikä oli neljäsosa siitä, mitä Isossa-Britanniassa vuodessa yhteensä. Tuolloin Suur-Lontoon poliisitointa pidettiin entistä tarkemmin silmällä johtuen siitä, miten Etelä-Lontoossa tapahtunutta Stephen Lawrencen murhaa oli tutkittu. (Kahdeksantoistavuotias Lawrence murhattiin bussipysäkillä vuonna 1993. Teon motiivi oli rasistinen – *suom. huom.*) Valokeilassa oli poliisityö ylipäänsä ja eritoten Suur-Lontoon poliisitoimi: meidän piti tehdä asiat paremmin ja avoimemmin, paljon korkeamman mittapuun mukaan. Meidän oli nostettava ratkaistujen rikosten määrää ja työskenneltävä lähemmin perheiden ja yhteisöjen kanssa ja tietenkin myös laskettava murhatuksi joutuvien määrää.

Suur-Lontoon poliisitoimi vastasi haasteeseen murhien-
ehkäisyohjelmalla, jota minä valvoin poliisitoimen henkirikostutkin-
nan päällikkönä Scotland Yardissa. Ajatuksena oli tunnistaa ja estää
avaintapahtumia ja väkivallantekoja, jotka muuten saattaisivat eska-
loitua murhiksi.

Vanhempi analyttikko sekä juuri värvätyistä, lupaavista vasta-
valmistuneista ja parista poliisikonstaapelista koottu kuuden hengen
tiimi jakoi murhat kuuteentoista luokkaan, kuten perheväkivaltaan,
puukotuksiin ja rituaalimurhiin, ja ryhtyi etsimään keinoja väkival-
lan lopettamiseksi.

Olennainen osa tiimin tiedoista tuli teknisestä rikostutkinnasta. Koko kuvan maalaaminen ei ollut aina ollut mahdollista niillä todisteilla, joita tiimilläni oli käytettävissään, mutta teknisen rikostutkinnan tuottaman tiedon mukaan ottaminen auttoi hahmottelemaan skenaariorioita siitä, mitä oli saattanut tapahtua, tai sitten sitä käytettiin tunnistamaan, mitä muita mahdollisuuksia tutkinnassa oli. Ray oli Suur-Lontoon poliisitoimen murhatutkimusten erikoisneuvonantaja. Hän kuului elimellisesti tiimiini.

Murhienehkäisyohjelman ja muiden aloitteiden myötä Lontoon vuotuinen murhien määrä laski 200:sta 120:een, mikä tarkoitti, että uhreja oli 75 vähemmän. Samalla laski surevien perheiden ja ystävien määrä. Myöhemmin ohjelmaa laajennettiin muualle Isoon-Britanniaan ja sen ulkopuolellekin. Ray oli avainasemassa tässä kehityksessä.

Toinen tapaus koski pienen pojan rituaalimurhaa. Hänen ruumiinsa löytyi ajalehtimasta Thames-joesta vuonna 2001. Rayn osuus tutkinnassa nousee tässä kohdassa mieleen, koska hän osoittautui kunnan joukkuepelaajaksi – mikä saattaa olla heijastusta niistä ajoista, kun hän oli innokas urheilija. Tässä erityisen hankalassa tapauksessa hän teki läheistä yhteistyötä poliisin kanssa.

Tapaus kosketti meitä kaikkia. Meillä oli tunnistamattoman pienen lapsen silvottu ruumis, joka oli heitetty Thamesiin. Perheen tai yhteisön jäsenet eivät kyselleet lapsen perään, ja meillä oli käytettävissä minimaalisen vähän todisteita sen lisäksi, mitä hänen pienestä torsostaan ja sortseistaan saatiin kerätyksi. Muutaman kuukauden kuluttua vanhemmat konstaapelit raportoivat, että epäiltyjä ei ollut löytenyt ja ettei uhria ollut onnistuttu tunnistamaan, ja että oli ilmennyt muita rikostapauksia, jotka asettivat poliisille paineita ja joita täytyi alkaa tutkia. Muuan vanhempi konstaapeli ohjeisti, että lapsen tapaus pitäisi sulkea. Minä en sellaiseen suostunut – meidän täytyi yrittää parhaamme.

Annoin Raylle ja vanhemmalle tutkivalle konstaapelille Will O'Reillylle haasteeksi kerätä niin paljon teknisiä todisteita kuin mahdollista. Yli kuusikymmentä teknisen rikostutkinnan asiantuntijaa Isosta-Britanniasta ja ulkomailta kokoontui Bramshillin poliisiopistoon viikonloppukonferenssiin tukeakseen heitä tehtävässään. Toista vastaavaa konferenssia ei ole ollut: siellä pelattiin kovilla panoksilla, aivot tekivät töitä ja kaikkia rohkaistiin huutamaan ajatuksensa ääneen, olivatpa ne miten kaukaa haettuja, erilaisia tai outoja tahansa. Niin epätavallista murhaa piti lähestyä epätavallisin keinoin.

Konferenssin ja tiimin mielettömän hienon työn avulla saatiin aikaiseksi urauurtavaa kehitystä luiden isotooppianalyysissa. Sittemmin sitä on käytetty monissa muissakin tapauksissa.

Rayn teknisen rikostutkinnan pioneerityöstä oli paljon apua myös Operaatio Minsteadissa, jossa jäljitettiin uhreja saalistavaa gerontofiliä, joka melkein kahden vuosikymmenen aikana murtautui yli sadan vanhuksen kotiin ja raiskasi heidät Etelä-Lontoossa, Surreyssa ja Kentissä. Käytimme Rayn ja hänen teknisen rikostutkinnan ryhmänsä edistyksellistä edelläkävijän työtä tapauksen ratkaisemisessa familiaalisen DNA:n avulla.

Rikostutkijat pitivät Rayta aivan varmasti pelastajana, joka auttoi heitä ratkaisemaan vaikeita tapauksia. Suoraan sanottuna niitä ei olisi saatu vietyä oikeuden eteen ilman Rayn panosta.

Uskon, että nautit lukemastasi ja myös annat Raylle hänen ansaitsemansa tunnustuksen. Hyvää työtä, Ray – kiitokset Lontoon asukailta ja muiltakin.

Andy B.

Queen's Police Medal -mitalilla palkittu entinen poliisipäällikkö
Suur-Lontoon poliisitoimi

”Kaikki, mihin hän astuu, mitä hän koskee ja mitä hän jättää, vaikka tietämättäänkin, toimii hiljaisena todistajana häntä vastaan. Eivät pelkästään sormen- ja jalanjäljet, vaan myös hänen hiuksensa ja vaatteidensa kuidut, hänen rikkomansa lasi, hänen käyttämänsä työkalun jälki ja naarmuttamansa maali, sekä veri tai siemenneste, jota hän jättää tai kerää.”

”Kaikki tämä ja muukin todistaa hiljaa häntä vastaan. Tällaiset todisteet eivät unohda. Ne eivät hämmenny hetken huumassa. Ne eivät ole poissa, vaikka ihmistodistajat ovat. Se on faktuaalista todistusaineistoa.”

”Fyysiset todisteet eivät voi erehtyä. Ne eivät voi vanhoa väärää valaa tai jättää tulematta paikalle. Niiden arvoa voi vähentää vain se, että ihminen epäonnistuu niiden löytämisessä, tutkimisessa ja ymmärtämisessä.”

Locardin periaate kriminologi Paul L. Kirkin selittämänä

Alkusanat

Tämä on tarina kaakkoislontoolaisesta työväenluokkaisesta pojasta, joka sattui saamaan maailman parhaan työn.

Melkein kahden vuosikymmenen ajan minä autoin tutkimaan joi-takin Ison-Britannian tunnetuimpia rikoksia Sarah Paynen ja Billie-Jo Jenkinsin murhista Lontoon 7/7- ja 21/7-joukkoliikennepommituk-siin sekä Aleksandr Litvinenkon myrkyttämiseen.

Vielä parempaa on, että useimmissa tapauksissa autoin saamaan syylliset kiinni.

En ole poliisi. Olen tekninen rikostutkija, joka 1990-luvun puoli-välissä sattui olemaan oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

Siihen saakka poliisit hoitivat tutkinnan, ja minun kaltaiseni tiede-miehet vahvistivat tulokset. Me olimme kasvottomia nörttejä sterii-leissä laboratorioissa. Ainoa tehtävämme oli vahvistaa tai kumota todisteet.

Sitten asiat muuttuivat. Vuonna 1991 perustettu The Forensic Science Service eli FSS asetti teknisen rikostutkinnan suurten rikos-tutkimusten ytimeen ja pestasi minun kaltaisiani ihmisiä toteutta-maan sitä.

Vuonna 1996 minusta tuli FSS:n erikoisneuvonantaja vakavissa rikoksissa. Maatilkkuni: Etelä-Lontoo ja Kaakkois-Englanti. Hom-mani: avustaa suurissa ja paljon julkisuutta saaneissa rikostutkimuk-sissa alusta lähtien, tunnistaa ja käyttää teknisen rikostutkinnan mah-dollisuuksia rikosten ratkaisemiseen.

Lopputuloksena oli se, että tekninen rikostutkimus, joka tuli ikään kuin alan ulkopuolelta, muuttui olennaiseksi osaksi rikosten tutkintaa. Erikoisneuvonantajana minä sain tietooni jokaisen tärkeän päätöksen, kehittyvän teorian, epäillyn, paineet, harhautukset ja läpimurrot, ja minä elin jokaisen huipun ja alhon tutkintaryhmän mukana.

Mutta erikoisneuvonantajan rooli toimi. Näiden työtehtävien aikana teknisestä rikostutkinnasta tuli edelläkävvyä voima, joka kehitti poliisin tutkintalinjoja ja kulki niitä pitkin. Me olimme teknisen rikostutkinnan saralla ensimmäiset, jotka lähtivät rikosasiatuntemuksen ulkopuolelle tutkimaan akateemisessa maailmassa, arkeologiassa ja teollisuudessa tehtyjä läpimurtoja, joiden tuloksia sitten hyödynsimme tutkimustyössämme. Me puskimme tuntemaamme tiedettä, kuten DNA:ta, kemiaa ja kuitujen tunnistamista, urheasti uusille alueille.

Mitään tästä ei olisi tapahtunut ilman loistavia tieteilijöitä, joiden kanssa työskentelin. Heidän kekseliäisyytensä, ahkeruutensa ja sinnikkyytensä usein äärimmäisen kovan paineen alla ansaitsee tulla tiedetyksi ja tunnustetuksi. Ja koska olen ollut heidän pääpiinaajansa, on vain oikeus ja kohtuus, että minä hankin heille tunnustusta, joka tulee jo myöhässä.

Aina asiat eivät edenneet kuin myötätulessa. Me teimme erehdyksiä, jotka tahdon myöntää. Henkilökohtaisesti kohtasin snobbailua ja muutosvastarintaa mitä yllättävimmiltä tahoilta.

Haluan kuitenkin kiittää kollegoja, jotka lähtivät mukaan. Me varmistimme, että tekninen rikostutkinta auttoi ratkomaan joitakin ikonisimpia, järkyttävimpiä ja kummastuttavimpia tapauksia, joita kotimaassani on tapahtunut. Tässä kirjassa on muistikuviani noista tapauksista ja siitä, millainen rooli teknisellä rikostutkinnalla oli niiden ratkaisemisessa.

1. LUKU

Operaatio ”häivy hallinnosta” – vuodet 1994–1996

Ammatillinen ”keski-ään kriisini” tuli, kun olin vähän päälle neljäkymmenen, eli juuri silloin kuin kuuluukin.

Neljännesvuosisata aiemmin – vuonna 1971 – olin mennyt suoraan koulusta töihin Suur-Lontoon poliisin teknisen rikostutkinnan laboratorioon. Olin pitkätukkainen, 18-vuotias tollo Lontoon lähiöstä ja tarvitsin työn. Minulla ei ollut aavistustakaan, mitä tahdoin tehdä, enkä todellakaan ikinä kaavaillut tekeväni kokeita valkoinen takki ylläni.

Joka aamu matkasin junalla Kaakkois-Lontoon Belvederessä sijainneesta lapsuudenkodistani Charing Crossin asemalle. Sieltä jatkoin poliisilaboratorioon Holborniin kävelen, koska minulla ei ollut rahaa metroon eikä bussiin. Matkalla kuljin läpi Covent Gardenin kalskeen ja jutustelun. Se oli silloin täpötäysi hedelmä- ja vihannestori, jossa tuoreiden tuotteiden tuoksut sekoittuivat aamukolmelta kauppiaita varten avattujen pubiin ummehtuneeseen hajuun.

Kun lähestyin Holbornia, pysähdyin aidolle italialaiselle kahville yhteen monista perheyrityskahviloista seudulla, jossa oli vahva yhteisöllisyyden tuntu. Sitten aloitin työpäivän laboratoriossa vähäarvoisena assistenttina. Hoidin kaikkein arkisimpia tehtäviä ja mietin, olinko tehnyt oikean uravalinnan.

Eräänä aamuna hertfordshireläinen etsivätiimi syöksyi sisään laboratorioon kiireellistä palaveria varten. Keskustelusta poikineet tekniset kokeet avasivat silmäni kunnolla sille, miten radikaalia ja toisinaan kriittisen tärkeää työtä laboratoriossa tehtiin.

Laboratorion toksikologinen osasto tutki ruumista ja – ensi kertaa koskaan – toisen ruumiin sirottelua odottelevia tuhkia. Niistä löydettiin myrkyllisiä aineita, mikä johti 24-vuotiaan tehtaan teenkeittäjäpojan paljastumiseen sarjamyrkyttäjäksi ja -murhaajaksi. Vuotta myöhemmin pahamaineinen ”Teekuppimyrkyttävä” Graham Young tuomittiin kahden vanhemman kollegansa murhaamisesta talliumilla sekä kymmenien muiden myrkyttämisestä. Oikeudenkäynnissä kävi ilmi, että kymmenen vuotta aiemmin hänet oli toimitettu Broadmoorin psykiatriseen mielisairaalaan, koska hän oli myrkyttänyt oman perheensä jäseniä, muun muassa äitipuolensa, joka sittemmin kuoli. (Young ylpeili tehneensä äitipuolensa kohdalla täydellisen murhan, koska ruumiin-avauksessa tämän kuolinsyynä ei pidetty myrkytystä – suom. huom.)

Jäin koukuun. Menin töihin toksikologiselle osastolle ja halusin kovasti päästä tutkimustulosten raportoijaksi, joka olisi mukana poliisitutkinnassa ja rikosoikeudenkäynneissä. Käsitin kuitenkin pian, että ellei minulla olisi alan tutkintoa, kuluttaisin lopun työurastani kannabishäytteitä analysoiden. Laboratorion avustuksella opin koulun osa-aikaisesti Woolwichin ja Pohjois-Lontoon ammattikorkeakouluissa ja suoritin tutkinnon kemiassa. Äiti ja isä tulivat valmistujaisiini – perheemme ensimmäisiin – joissa me nostimme maljan vanhalle kemianopettajalleni herra Maxwellille.

Monta vuotta aikaisemmin, kun olin läpäissyt koulun O-tasokokeen, olin halunnut tehdä toisen ”perheen ensimmäisen” suorittamalla myös A-kokeen. (Tämän Advanced Level -kokeen läpäiseminen on edellytys korkeakouluopinnoille – suom. huom.) Mutta isä kaipasi vahvistusta ja meni hakemaan sitä koululta: oliko Ray tarpeeksi välkky läpäistäkseen A-kokeen? Maxwellin kaltaisten opettajien ansiosta minä en seurannut isän jalanjalkia tehdastöihin. Sen sijaan päädyin auttamaan poliisia tutkinnoissa, joiden kohteena oli kaikenlaista

epäilyttävistä kuolemantapauksista murhayrityksiin, treffiraiskauksiin ja kiristyksiin.

* * *

Rikospoliisit ovat aina kiehtoneet minua; heidän tapansa puhua ja ajatella, koko se hypoteesin muodostamisen ja testaamisen konsepti. Tapausta koskevat palaverit poliisien kanssa herättivät päiväni eloon. Huomasin, että ymmärtämällä tapausta – sen kontekstia, henkilöitä ja johtolankoja – voisin tarjota poliisille paitsi teknisen tutkinnan ratkaisuja myös ehdotuksia siitä, kuinka tapaus voitaisiin selvittää. Pomojeni mielestä tein niin hyvää työtä, että vuonna 1994 he nostivat minut toksikologisen osaston johtajaksi.

Ja siitä ne ongelmat sitten alkoivat.

Sen myötä minusta tuli henkilöstöjohtaja. Vaikka minä en ihmeemmin pidä ihmisistä. En varsinkaan valittajista. Vaikka tein tämän hyvin selväksi, luokseni jonotti silti jatkuvasti tiedemiehiä, jotka rutisivat, että liiallinen tapaustutkimustyö stressasi heitä. Joka päivä minä näin näiden samojen ”stressaantuneiden” työntekijöiden astelevan sisään aamuyhdeksältä, pitävän kahvipaussin puoli yhdestätoista yhteentoista, syövän lounasta kello 13–14 ja pitävän tauon vielä kello 15.30–16.00 ennen kuin he lähtivät kotiin tarkalleen kello 17. Täytyy sanoa, että oli työlästä tuntea empatiaa, etenkin kun olin seurannut isäni raatavan selkää vääränä melkein neljäkymmentä vuotta Vickersin tehtaalla Kentin Crayfordissa.

Halusin pois henkilöstöhallinnosta. Mutta vuonna 1995 uusi kehitys uhkasi pitää minut siellä eläkeikään asti. Silloin sisäministeriö ilmoitti, että Lontoon laboratorio yhdistyisi maan muiden laboratoriodien kanssa FSS:ksi, Forensic Science Serviceksi. ”Pääset taatusti toksikologian osaston henkilöstöjohtajaksi”, projektipäällikkö kertoi minulle hyväntuulisesti. Lisää henkilökuntaa ja valituksia, ajattelin. Siinä tulevaisuudennäkymässä oli kaikki, miltä tahdoin epätoivoisesti paeta. Mutta mitä muuta muka voisin tehdä?

Sitten näin tilaisuuteni.

Ajatus erikoisneuvonantajan roolista kumpusi eräästä poliisihistorian synkimmästä tapahtumasarjasta, Yorkshiren viiltäjän tapauksen surkeasta tutkinnasta 1970-luvun lopulla. Viisi vuotta kestäneen tutkinnan aikana sarjamurhaaja Peter Sutcliffe oli etsivien hyppysissä niinkin monta kuin yhdeksän eri kertaa, mutta aina he päästivät hänet käsittään hyökkäämään uudelleen naisten kimppuun. Epäiltyjen, johtolankojen ja niistä seuranneen paperityön valtava määrä oli häkellyttänyt tutkijatiimin niin, että se ei nähnyt tappajaa, vaikka tämä seisoj sen edessä. Lopulta he saivat Peter Sutcliffen kiinni puhtaasti sattumalta.

Sen selvittäminen, miksi Viiltäjän tutkinta oli mennyt niin huikeasti pieleen, johti näännyttävän pitkän raportin laatimiseen ja sarjaan suosituksia. Yksi Byfordin raportin avainehdotuksista oli, että joku vanhempi tiedemies – jota vasta myöhemmin alettiin kutsua erikoisneuvonantajaksi – liitettäisiin kaikkiin merkittäviin rikostutkintoihin. Erikoisneuvonantajan osana olisi teknisen rikostutkimuksen koordinointi alkaen rikospaikalta tutkinnan ensimmäisestä päivästä ja päättyen laboratorioon ja oikeudenkäyntien päätöksiin.

Suosituksia ei laadittu yhtään liian aikaisin.

Siihen saakka rikospaikat olivat olleet suunnilleen vapaasti kaikkien käytössä. Toksikologina muistan käyneeni ampumapaikalla ja taistelleeni siellä tilasta tuliase-ekspertin, biologin, kemistin, DNA-spesialistin ja pienen poliisiarmeijan kanssa. Sanottakoon, että me kaikki teimme työtämme tunnollisesti, mutta kukaan ei ottanut askelta taaksepäin silmäilläkseen kokonaisuutta strategisesti.

Käytännön tiedetyön tekijänä en tiennyt Byfordin suosituksista mitään ennen kuin vuonna 1996, kun sain tietää sisäministeriön kokeilleen erikoisneuvonantajan käyttämistä oikeudenkäynnissä Luoteis-Englannissa. Tapaukseen osallistuneet poliisit olivat kannattaneet sitä vahvasti, ja niin huhut alkoivat kiertää: mahdettaisiinko erikoisneuvonantajasysteemi ottaa käyttöön koko maassa?

Lopulta julkaistiin sisäinen ilmoitus, jolla Isosta-Britanniasta etsittiin erikoisneuvonantajiksi kahdeksaa vanhempaa tutkijaa, joista kol-

men pitäisi olla Suur-Lontoon alueelta. Jokaisella erikoisneuvonantajalla oli kaksi perusröoliä: 1) opastaa paikallispoliisia teknisessä rikostutkinnassa ja 2) jakaa tietoa teknisestä tutkinnasta johtamalla tiimiä, jonka jäsenet tulivat sekä FSS:n sisä- että ulkopuolelta.

Näytin ilmoitusta vaimolleni Jackielle, joka oli ehdottomasti sitä mieltä, että minun pitäisi hakea paikkaa. Olihan hän sentään nähnyt omin silmin, kuinka johtotehtävät kuluttivat minua.

En ollut ikinä muuta halunnutkaan kuin lähteä käytännön töihin soveltamaan teknisen rikostutkinnan tietojamme ja taitojamme poliisitutkinnassa. Kerroin tämän myös työhaastattelussa. Miksi poliisit eivät muka voisi hyödyntää teknistä rikostutkintaa paitsi johtopäätöstensä todistamisessa jälkikäteen mutta myös rikoksen varsinaisessa ratkaisemisessä?

Korostin niin paljon kuin pystyin sitä, kuinka innoissani olin siitä, että voisin tehdä töitä yhdessä poliisin kanssa. Haastattelijoille ei jäänyt epäilystäkään siitä, miten kovasti tahdoin päästä erikoisneuvonantajan rooliin.

Valtavaksi helpotukseksi sain sen työn. Sisälläni paloi jälleen.

2. LUKU

Operaatio Cathedral 1 – lauantai 15.2.1997

Ensimmäisen vuosikymmenen aikana erikoisneuvonantajana ollessani melkein jokaista kesää hallitsi lapsen murha. Siitä aikakaudesta tehty sosiaalishistoriallinen katsaus ei olisi täydellinen ilman viittausta Sarah Payneen ja Damilola Tayloriin vuonna 2000, Danielle Jonesiin vuonna 2001 sekä Sohamien murhiin ja Milly Dowleriin vuonna 2002. Lista jatkuu: Rhys Daniels, Baby P, Victoria Climbié – tuntui kuin joka vuosi olisi näytelty omanlaistaan traagista, tositapahtumiin perustuvaa hittielokuvaa. Jokaiseen tapaukseen liittyi uhrin ikoninen kuva, joka oli jatkuvasti esillä mediassa ja joka kaivertui siten pysyvästi mieliimme.

Tämä tapaus, Operaatio Cathedral, ei ollut poikkeus. Jos olit kuvioissa vuonna 1997, todennäköisesti voit silmät suljettuasi houkutella mieleesi kuvan Billie-Jo Jenkinsistä koulupuvussaan ja hymynänteillä kasvoillaan, tietämättömänä siitä, millainen kohtalo häntä odotti.

Kuulin hänen kuolemastaan ensi kertaa katsellessani sunnuntaiaamupäivän tv-uutisia olohuoneessani Kaakkois-Lontoossa. ”Koulutyttö on löydetty kuoliaaksi pahoinpideltynä kotinsa takapihalta Itä-

Sussexin Hastingsissa. Kolmetoistavuotias Billie-Jo Jenkins sai pahoja päävammoja eilen iltapäivällä jouduttuaan sattumanvaraiselta vaikut-tavan hyökkäyksen uhriksi...”

Tietyt rikokset pysäyttävät. Miten tuollaista voi tapahtua kirkaassa päivänvalossa? Ihan tavallisella lähiön takapihalla, 13-vuotiaalle tytölle. Ja miksi?

Tunsin sisälläni äkillisen adrenaliiniryöpyn, jollaisiin sain tottua seuraavien viidentoista vuoden aikana.

Minä voin tehdä tälle asialle jotakin – minä voin auttaa, ajattelin ja tuijotin sohvapöydällä ollutta uutta ja trendikästä langatonta puhelinta ja yritin saada sen soimaan.

”No niin, Brian”, minä sanoin puhelimen suuntaan. ”Soitahan minulle.”

Olin ollut FSS:n erikoisneuvonantaja yhdeksän kuukauden ajan, ja paine alkoi tuntua. Minä tarvitsin juuri tällaisen ison tapauksen. Niin kyyniseltä kuin se saattaakin kuulostaa, tiesin, että tällainen korkean profiilin murha voisi merkitä minut ja uuden roolini alan kartalle.

En ollut vielä todistanut osaamistani enkä tyylikkään uuden työni tarpeellisuutta.

Luoja tietää, että olin yrittänyt. Olin pannut itseni kunnolla likoon, tavannut vanhempia rikostutkijoita ja tieteellisen tuen johtajia Lontoossa, Sussexissa ja Kentissä myydäkseni heille sen, mitä FSS ja sen uusi erikoisneuvonantaja eli minä voisimme tarjota suurimuotoiseen rikostutkintaan. Ongelmana oli, että en voisi noin vain rynnätä sisään tutkintahuoneeseen. Jonkun poliisista pitäisi kutsua minut mukaan tutkintaan.

Olin kovin turhautunut, koska siihen mennessä useimmat vanhemmat poliisit tuntuivat suhtautuvan koko konseptiin avoimen skeptisesti. Jotkut epäilivät sen olevan pelkkä FSS:n kavala juoni rikospaikkojen haltuun ottamiseksi. Toiset kysyivät, miten minä toksikologina mitenkään voisin päättää parhaista etenemisstrategioista,

kun mukana oli muitakin tieteenaloja, kuten biologiaa, kemiaa ja balistiikkaa. Virka-asemaltaan vanhempia poliiseja näytti ärsyttävän jo ehdotuskin siitä, että ”siviili” tulisi tutkintahuoneeseen häiritsemään asioiden kulkua. Niinpä olin viettänyt suurimman osan vuodesta olematta lähelläkään rikostutkintaa. Olin jumissa toimistossa ja toimin yhteyshenkilönä poliisin ja FSS:n välillä pitkään avoimena olleiden tapausten käsittelyssä.

Olin pelkkä viestinviejä.

Olin alkanut seurata uutisia tarkasti odottaen jonkin ison tapauksen menevän mönkään. Jos tuntisin siitä vastaavan poliisin, soittaisin ja tarjoaisin apuani. Toisin sanoen minä hain tilaisuuttani kuin ne lakimiehet, joita haukuttiin haaskalinnuiksi.

”Meillä taitaa olla jo kaikki, mitä tarvitaan”, kuului vastaus, tai sitten: ”Me soitamme, jos tarvitsemme sinua.”

Joten miksi tämä tapaus olisi sen kummempi? Kun olin ollut käsittelemässä ihmisiä ja myymässä rooliani, minusta oli tuntunut, että eräs vanhempi tieteellinen johtaja oli saman tien huomannut roolini hyödyt. Rikoskomisario Brian Cook ja minä olimme tulleet hyvin juttuun. Virkistävää oli, että Cook vaikutti olevan kiinnostuneempi rikollisten nappaamisesta kuin vuosibudjetissa pysymisestä – se luonteenpiirre oli käynyt ikävän harvinaiseksi. Ja hän oli nähnyt todella paljon vaivaa esitelläkseen minut alueensa rikosylikonstaapeleille. Seutuun kuului Itä-Sussex, ja siellä sijaitsee Hastingsin historiallinen kaupunki eli paikka, jossa Billie-Jo Jenkins oli traagisesti murhattu edellisenä päivänä.

”No niin, Brian”, maanittelin taas puhelimeen päin. ”Soita minulle.”

Päätin, että jos Brianista ei kuuluisi mitään kello 14:ään mennessä, soittaisin hänelle. Jos se saisi minut näyttämään epätoivoiselta, niin siitä vain.

Näykkiessäni kevyttä lounasta tunsin hakulaitteen tutun, hermoja raastavan surinan vyölläni. Katsoin ruutuun ja näin viestin, joka oli pelkkä puhelinnumero suuntanumerosta 01424. Olin jo tarkistanut sen – Hastingsin suunta! Soitin numeroon saman tien.

”Hei, Brian, täällä on Ray Fysh.”

”Hei, Ray. Kuulehan, minulla on nyt kiire, mutta voisitko tulla Billie-Jo Jenkinsin tapauksen briiffaukseen tutkintahuoneeseen aamulla kahdeksalta?”

”Eiköhän se onnistu”, minä vastasin turhankainoa esittäen.

Maanantai 17.2.1997 – kello viisi aamulla

Hiivin ulos talostamme, jotta en herättäisi Jackieä. Matkalla radiosta ei paljon muuta tullutkaan kuin Billie-Jon murhaa.

Kolmetoistavuotias Billie-Jo oli talon takana maalaamassa lasitettuja pariovia, kun joku kävi hänen kimppuunsa. Tappajan aseena oli 45 sentin mittainen metallinen telttakeppi, joka oli tuotu sinä samana aamuna puutarhavajasta siivouksen yhteydessä. Kun Billie-Jon sijaisisä Siôn ja kaksi sisarta palasivat asioilta kotiin, he löysivät fataaleja päävammoja saaneen tytön. Rikosoikeuslääkäri, joka kutsuttiin paikalle todistamaan kuolemantapaus, sanoi, että epäillyn täytyi olla veren peitossa.

Olin varma, että etsivät tutkisivat Billie-Jon sijaisperheen tarkoin. Aina, kun epäiltyjä etsitään, lähisukulaiset täytyy poistaa laskuista mahdollisimman pian. Eräs yksityiskohta vaivasi minua: jos Billie-Jon tappaja oli ollut veren peitossa, kuinka kukaan ei ollut nähnyt häntä? Oli lauantai-iltapäivä. Jos silloin kävelee kaduilla verisenä, saa osakseen huomiota. Sitten löytyi kiinnostava, tuore johtolanka.

Billie-Jon sijaisisä Siôn Jenkins kertoi edeltävänä päivänä, että hänen perhettään on viime kuukausien ajan huolettanut tontin liepeillä hiippailnut henkilö. Nyt poliisi metsästää epäiltyä, joka koputti Lower Park Roadilla sijainneen naapuritalon oveen lauantaina noin kolmelta iltapäivällä ja etsi majapaikkaa. Sieltä

epäilty käveli Jenkinsien talon suuntaan. Siön Jenkins kertoi palanneensa kotiin noin puoli neljältä iltapäivällä ja löytäneensä Billie-Jon, jonka kimppuun oli käyty. Poliisit haluavat nyt kovasti jäljittää miehen, joka oli nähty kävelemässä Lower Park Roadilla lauantaina iltapäivällä kello 15 ja 15.30 välisenä aikana.

Miestä on kuvailtu epäsiistiksi, ja hänellä on erottuva arpi tai syntymämerkki otsassaan ja nenässään. Hän on nelikymppinen ja noin 162-senttinen ja hänellä on lyhyt, ohut tukka. Poliisit uskovat, että tappaja oli piileskellyt pensasaidan takana naapurin autotalon pihalla ja katsellut Billie-Jota, joka oli maalaamassa terassin ovia. Hän oli odottanut, kunnes muu perhe oli lähtenyt ulos, ja iskenyt sitten.

Ohjeistin itseäni suhtautumaan asiaan avoimesti. Mutta en voinut olla ajattelematta, että jos hyökkäys oli täysin sattumanvarainen, niin motiivin ja todistajien puuttuminen tekisivät teknisestä rikostutkinnasta ehdottoman olennaista epäillyn yhdistämisessä rikospaikkaan ja spontaanisti käteen osuneeseen metalliseen aseeseen. Vain yksi asia kummastutti minua: miksi poliisi ei ollut vielä jäljittänyt sitä tyyppiä? Miten pitkälle epäsiisti, verinen mies muka oli voinut päästä?

Lokkien räyryntä ja meren tuoksu kertoivat, että olin tullut Hastingsiin. Mustavalkoisten katukylttien sarja opasti minut poliisilaitokselle. Yllätyksekseni poliisiasema oli maistraatin tuomioistuimen ja kaupungin pääpalloaseman vieressä kapealla kadulla, joka oli jo molemmilta laidoiltaan täynnä pysäköityjä autoja. Minulla ei ollut kulkulupaa, jolla olisin päässyt parkkipaikalle poliisiaseman taakse. Niin alkoi työläs prosessi, jossa ajelin kapeaa katua edestakaisin ja odotin parkkipaikan vapautumista – se oli helvetin kehä, jonka katkaisi ainoastaan kääntyminen kadun alapäässä niin kapeassa paikassa, että se ruhjoi niskaa. Yhtäkkiä mieleeni tulvahti epäily. Tällaistaako elämäni nyt on? Rynnin paikkoihin, joihin minua ei välttämättä haluta enkä ole tervetullut? Pitäisikö EN:n tarkoittaa erikoisneuvonantajan sijaan erittäin neuvotonta? Koska siltähän minusta oli tuntunut menneiden yhdek-

sän kuukauden aikana. Tunsin olevani ulkopuolinen murtautumassa suljettuun ja epäluuloiseen salaiseen maailmaan.

Sain lopulta Cavalierini pysäköityä, mutta en tuntenut itseäni kavaljeeriksi. Kun kävelin vastaanottoa kohti, viileän meri-ilman puuska pukkasi tunkkaiset ajatukseni pois.

”No niin, Ray”, sanoin itselleni. ”Nyt keksit vain, kuinka olla hyödyksi.”

Brian Cook johdatti minut suoraan tutkintahuoneeseen, tutkimusten hermokeskukseen. Hän lähti noutamaan kahvia, ja minä katselin huolella ympärilleni. Keskellä oli pöytä, jolla oli kasa päivän lehtiä. ”Billie-Jon murha: arpinaamaa metsästetään”, raportoi *Daily Mail*. ”Löytäkää Billie-Jon arpinaamainen tappaja”, peräsi *Daily Mirror*.

Rikostutkijat puhuivat hätäisesti ja kiireessä. Jotkut tihrustivat tietokoneita ja toivat esiin yksityiskohtia kollegoilleen. Toiset hakkasivat näppäimistöjä tai puhelimia. Roskakorit olivat jo täynnä käytettyjä kahvikuppeja ja paperilautasia. Kaikki vapaat oli peruttu. Nämä poliisit elivät tätä tapausta ja tekisivät niin kunnes – käyttäkseni rikoskomisarioille niin rakasta fraasia – se murtuisi. Mietin, saisinko mitenkään vietyä FSS:ään niin vahvasti omistautuvaa työkulttuuria. Osan tiedemiehistä ja heidän virkamieskulttuurinsa tuntien epäilin sitä. Mutta piru vie, jonain päivänä minä vielä yrittäisin.

Brian toi juomia, syötävää ja Nick Craggsin, rikospaikkatutkijoiden päällikön. He kertoivat asioiden etenevän sellaista vauhtia, että aamun briiffaus hoidettaisiin heidän johdollaan, mikä sopi minulle oikein hyvin. Tiesin, että etsivillä oli varmaan jo muutenkin tarpeeksi tekemistä. Ja koska stressasin kuluneita yhdeksää kuukautta kovasti, olin tullut paikalle vain auttaakseni.

Brian ja Nick selittivät minulle Jenkinsin perheen dynamiikkaa. Siônilla ja hänen vaimollaan Loisilla oli neljä biologista tyttäretä: 12-vuotias Annie, 10-vuotias Charlotte, 9-vuotias Esther ja 7-vuotias Maya. Siôn ja Lois (joilla oli sattumalta sama sukunimi kuin murhattulla tytöllä) olivat tuoneet Billie-Jon lastenkodista kotiinsa vuonna 1992. Neljä vuotta myöhemmin, joulukuussa 1996, vain kolme kuukautta ennen murhaa, heistä oli tullut Billie-Jon laillisia huoltajia.